

Dzień Pamięci –

7 listopada 2016 r. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

5 września 1939 r. wojska niemieckie wkroczyły do Krakowa. Wydano odezwę, która wzywała ludność do powrotu do pracy. Profesorowie Akademii Handlowej (AH) w Krakowie, zaczęli powracać i egzaminowali studentów w ramach sesji jesiennej. Administracja wobec braku ścisłej orientacji w zaistniałej sytuacji zaczęła rejestrację zgłaszających się studentów.

Równo dwa miesiące później rektor Akademii – prof. Albin Żabiński – udał się do rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego, prof. Tadeusza Lehra-Spławińskiego, aby wspólnie uzgodnić plan dalszego działania. Ten poinformował go, że w dniu następnym, o godzinie dwunastej, w sali nr 66 im. Mikołaja Kopernika w Collegium Novum UJ (dzisiejszej sali nr 56 im. Józefa Szujskiego) pułkownik Bruno Müller (sturmbannführer SS) wygłosi przemówienie na temat stosunku narodowego socjalizmu do nauki skierowane do nauczycieli akademickich UJ.

Albin Żabiński wraz z obecnymi w Krakowie profesorami Akademii: Arnoldem Bollandem – dyrektorem Wyższego Studium Handlowego (WSH) w Krakowie, które powstało w 1925 r., a następnie pierwszym rektorem powstałej z niego w 1938 r. Akademii Handlowej, Zygmuntem Sarną (wszyscy wymienieni byli współtwórcami WSH), oraz Walentym Winidem, przybyli 6 listopada do Collegium Novum. Zamiast wykładu Bruno Müller oznajmił zebranym nauczycielom akademickim, że wobec faktu rozpoczęcia przez UJ roku akademickiego bez wcześniejszej zgody władz niemieckich, oraz powszechnej wiedzy, że jego kadra jest wrogo nastawiona do nauki niemieckiej, zgromadzeni zostaną, poza trzema obecnymi na sali kobietami, wywiezieni do obozu koncentracyjnego.

Aresztowano 183 (względnie 184) osoby głównie z UJ (w tym trzech studentów), oraz z Akademii Górniczej, AH, Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, kilku reprezentantów szkół średnich i kilka przypadkowych osób. Po pobycie w więzieniu przy ul. Montelupich, a potem w koszarach przy ul. Mazowieckiej/Wrocławskiej większość aresztowanych (kilkanaście osób zwolniono) trafiła do Wrocławia. Tam uwolniono prof. Zygmunta Sarnę (po interwencji w jego sprawie ze strony konsulatu węgierskiego

w Krakowie, ze względu na fakt węgierskiego pochodzenia jego żony). Pozostali zostali wywiezieni do obozu koncentracyjnego Oranienburg-Sachsenhausen. Spośród aresztowanych profesorów AH Arnold Bolland i Zygmunt Sarna wykładali wówczas również na UJ, a wśród aresztowanych profesorów Uniwersytetu wielu było z kolei wykładowcami Akademii.

9 listopada 1939 r., Niemcy przejęli budynki Akademii Handlowej przy ul. Sienkiewicza 4 i 5, pozostawiając w nich tylko rodzinę Goldasów – woźnych Uczelni – jako dozorców. Rodzina ta uratowała z poświęceniem wiele cennych pamiątek i mienia Uczelni.

Po decyzji Niemców z 8 lutego 1940 r. do Krakowa 101 pracowników krakowskich uczelni powróciło wywiezionych w ramach „Sonderaktion Krakau”, którzy mieli powyżej 40 lat, chociaż nie wszyscy, bo pominięto tych, którzy byli pochodzenia żydowskiego. Tak stało się m. in. z Wiktorem Ormickim – geografem z UJ prowadzącym również wykłady w WSH i AH. Określenie „Sonderaktion Krakau” upowszechniło się w polskiej literaturze historycznej w latach 60. XX w. – na kartach uwięzienia profesorów jako powód wpisano: „akcję przeciwko profesorom uniwersyteckim”.

W efekcie wspomnianych zwolnień do Krakowa powrócili w lutym zarówno Arnold Bolland jak i Albin Żabiński. Ich stan zdrowotny był zły, tym bardziej, że Arnold Bolland chorował już wiosną 1939 r., w wyniku czego zrezygnował z pełnienia funkcji rektora. Zmarł 5 września 1940 r. Jeszcze w Sachsenhausen, w styczniu 1940 r. zmarli etatowi profesorowie i pracownicy dydaktyczni UJ, związani jako wykładowcy z Akademią Handlową – Michał Siedlecki, Jerzy Smoleński i Stefan Bednarski (lektor języka rosyjskiego). Zwolniony z obozu prof. Adam Heydel został potem ponownie aresztowany za działalność konspiracyjną i rozstrzelany w obozie w Oświęcimiu 14 marca 1942 r.

Z kolei doc. Wiktor Ormicki zginął śmiercią męczeńską w Mathausen-Gusen 17 września 1941 r. Wiktor Ormicki (1898 – 1941) był jednym z twórców polskiego regionalizmu i antropogeografii. 15 czerwca 1939 r. Rada Wydziału Filozoficznego UJ uchwaliła wniosek o mianowanie go profesorem tytularnym. W WSH, a potem AH w Krakowie prowadził m. in. proseminaria i seminaaria geograficzno-gospodarcze i wykładał dydaktykę geografii gospodarczej.

Wojny nie przeżył także profesor WSH, a potem AH w Krakowie, doc. UJ, geograf Walenty Winid (ur. w 1894 r. Brzezinach k. Ropczyc). Po powrocie z obozu do Krakowa podjął pracę w Szkole Handlowej, a od 1942 r. Miejskim Urzędzie Szkolnictwa, jednak ze względu na udział w tajnym nauczaniu został ponownie aresztowany 10 marca 1943 r., umieszczony w więzieniu przy ul. Montelupich, a następnie wywieziony do obozu w Oświęcimiu, gdzie zginął śmiercią tragiczną 18/19 stycznia 1945 r.

6 listopada jest dla społeczności akademickiej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie Dniem Pamięci. W dniu tym, pamiętając o 6 listopada 1939 r., czcimy pamięć ofiar „Sonderaktion Krakau”, a także zmarłych profesorów i innych członków naszej społeczności, odwiedzając ich groby na cmentarzu Rakowickim, a także, od ubiegłego roku, na cmentarzu na krakowskim Salwatorze (pamiętając wszakże, że wielu z nich spoczywa także na innych nekropoliach, nie tylko krakowskich), oraz biorąc udział w uroczystym apelu przy tablicy upamiętniającej ofiary „Sonderaktion Krakau” w Budynku Głównym UEK.

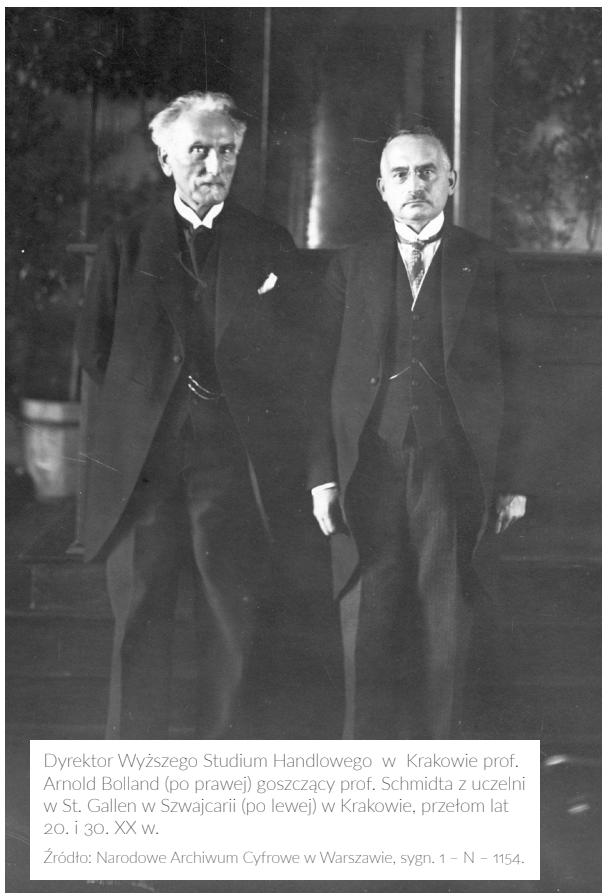
Wśród mogił odwiedzanych przez nas w latach ubiegłych na cmentarzach Rakowickim i Salwatorskim były m. in. groby: Arnolda i Stefana Bollandów, Stanisława Bienkowskiego, Eugeniusza Kwiatkowskiego (cmentarz Rakowicki), oraz Ferdynanda Michonia (cmentarz Salwatorski).

Prof. **Adam Heydel**, ur. 6 grudnia 1893 r. w Gardzienicach k. Radomia, zm. 14 marca 1941 r. w Oświęcimiu. Nie posiada grobu – symbolicznie upamiętnia go m. in. drewniany krzyż przy franciszkańskim Centrum św. Maksymiliana Kolbe w Harężach w gminie Oświęcim. Adam Heydel studiował na uczelniach w Moskwie i Kijowie, a następnie w roku 1922 ukończył prawo na Uniwersytecie Jagiellońskim (dr). Habilitację uzyskał na UJ w roku 1925. Był profesorem w Uniwersytecie Jagiellońskim (1929 r., tytuł), prof. zwyczajnym (1939 r.), reprezentantem ekonomicznej konserwatywno-liberalnej Szkoły Krakowskiej, która przewidywała, wbrew optymistycznym prognozom, wybuch światowego wielkiego kryzysu gospodarczego w roku 1929. W 1934 r. za protest przeciwko utworzeniu obozu w Berezie Kartuskiej władze pozbawiły go Katedry na UJ. Z Wyższym Studium Handlowym w Krakowie był związany w latach 1928–1939. W latach 1931–1937 kierował Zakładem Ekonomii Politycznej. Prowadził wykłady z historii myśli ekonomicznej, ekonomii politycznej i dydaktyki ekonomii (1928 – 1938). Był wielkim znawcą twórczości Cypriana Kamila Norwida i malarstwa Jacka Malczewskiego, utalentowanym publicystą. Aresztowany w ramach „Sonderaktion Krakau” i wywieziony do obozu Oranienburg-Sachsenhausen został zwolniony z niego 8 lutego 1940 r., wraz ze wszystkimi aresztowanymi w ramach tej akcji, którzy przekroczyli 40 lat. Zaangażował się w działalność konspiracyjną, został aresztowany i skierowany do niemieckiego nazistowskiego obozu Auschwitz w Oświęcimiu, gdzie go rozstrzelano.

Prof. Adam Heydel

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe w Warszawie, sygn. 1 – N – 213 a.

Dyrektor Wyższego Studium Handlowego w Krakowie prof. Arnold Bolland (po prawej) goszczący prof. Schmidta z uczelni w St. Gallen w Szwajcarii (po lewej) w Krakowie, przełom lat 20. i 30. XX w.

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe w Warszawie, sygn. 1 – N – 1154.

Prof. **Arnold Bolland**, ur. 10 grudnia 1881 r. w Krakowie, zm. 5 września 1940 r. w Krakowie. Spoczywa na cmentarzu Rakowickim, kwatery: pas 77, rząd pld., kaplica grobowa. Arnold Bolland studiował na Politechnice Lwowskiej i Wiedeńskiej – chemię i nauki techniczne (dr – 1910 r.). Habilitację z mikrochemii uzyskał na Politechnice Lwowskiej (1918 r.). Tytuł prof. zwyczajnego towaroznawstwa nadała mu w 1938 r. Rada Profesorów Akademii Handlowej w Krakowie. Był specjalistą w zakresie mikrochemii, docentem Politechniki Lwowskiej i Uniwersytetu Jagiellońskiego, twórcą i dyrektorem Instytutu Towaroznawczego w Krakowie (1924 r.), współtwórcą i dyrektorem Wyższego Studium Handlowego w Krakowie (1925 – 1938), pierwszym rektorem Akademii Handlowej (1938 – 1939), kierownikiem Katedry i Zakładu Towaroznawstwa (1925 – 1939). W 1925 r. – otwierając pierwszy rok naukowy WSH, Arnold Bolland skierował do studentów swe przesłanie o tym, że celem ich studiów jest zdobycie wiedzy nie tylko dla własnego zysku materialnego, ale także dla tworzenia dobra społecznego. Na frontonie gmachu Studium przy ul. Sienkiewicza 5 z jego inicjatywy pojawiła się łacińska maksyma – „Rerum cognoscere causas et valorem” („Poznać przyczyny i istotę rzeczy”). Na wniosek rektora Jerzego Mikulowskiego Pomorskiego, przed inauguracją roku akademickiego 1994/1995 ówczesnej Akademii Ekonomicznej w Krakowie, myśl ta została uznana za myśl przewodnią Uczelni. Arnold Bolland został aresztowany w „Sonderaktion Krakau” 6 listopada 1939 r. i stał się więźniem obozu Oranienburg-Sachsenhausen. Powrócił do Krakowa z początkiem 1940 r. – pobyt w obozie stał się jedną z przyczyn jego śmierci.

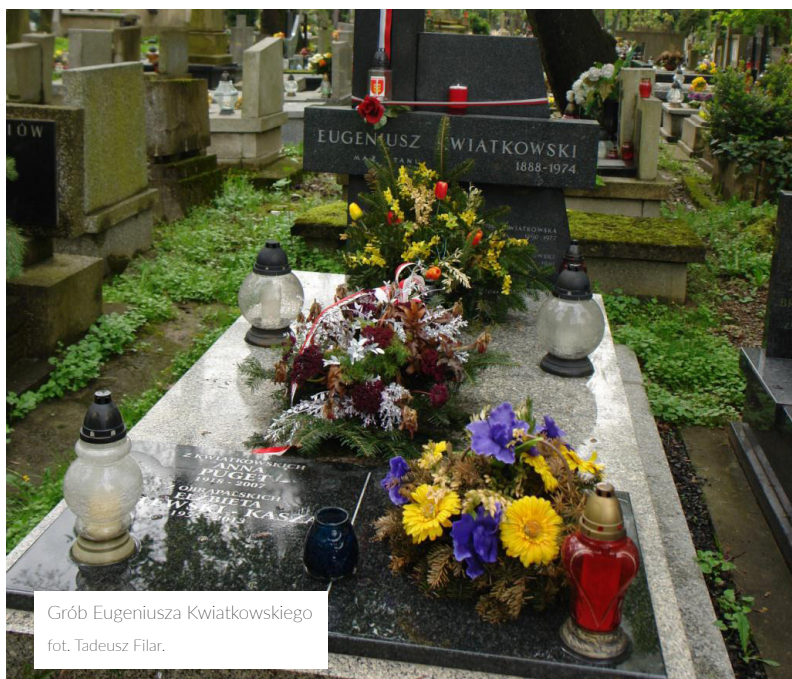
Kaplica grobowa rodziny Bollandów
 fot. Tadeusz Filar.

Prof. **Stefan Bolland**, ur. 29 stycznia 1910 r. w Krakowie, zm. 9 lipca 1983 r. w Krakowie. Spoczywa na cmentarzu Rakowickim, kwatery: pas 77, rząd pld., kaplica grobowa. Stefan Bolland – prawnik i ekonomista, syn Arnolda Bollanda, był absolwentem Wyższego Studium Handlowego w Krakowie (1931 r.) i Uniwersytetu Jagiellońskiego – Wydział Prawa (1932 r.). Tytuł prof. uzyskał w 1950 r. Z Uczelnią w kolejnych jej etapach istnienia był związany w latach 1931 – 1976. Był kierownikiem Zakładu Skarbowości Akademii Handlowej (1947 – 1949), Katedry Finansów i Kredytu Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Krakowie (1951 – 1958), Katedry Finansów (1958 – 1969), Studium Zaocznego (1953 – 1956), Zakładu Ogólnej Teorii Finansów WSE/Akademii Ekonomicznej w Krakowie (1969 – 1976), dyrektorem Instytutu Finansów WSE (1969 – 1972). Pełnił funkcje dziekana Wydziału Przemysłu (1950 – 1952) i rektora WSE w Krakowie – przez dwie kadencje (1956 – 1962). Wspominany był jako człowiek o głębokim humanistycznym profilu i wielkiej prawości w ocenianiu innych. Symbolicznym aktem dla WSE w Krakowie stało się zasadzenie dębu przed Budynkiem Głównym w październiku 1957 r. przez rektora Stefana Bollanda i harcerzy z drużyny „Zośka”. Dąb ten został nazwany później „Stefanem” (2010 r.). Wybór Stefana Bollanda na dwie kadencje rektorskie przyczynił się do tego, że Uczelnia stała się nie szkołą zawodową o profilu towaroznawczo-handlowym, lecz uczelnią akademicką o szerokim ekonomicznym profilu kształcenia i badań naukowych.

Prof. **Stanisław Korwin Bieńkowski**, ur. 15 lutego 1882 r. w Białowieży pod Tucholą, zm. 14 września 1958 r. w Krakowie. Spoczywa na cmentarzu Rakowickim, kwatery: Cc, rząd 4, miejsce 4. Stanisław Korwin Bieńkowski był absolwentem Politechniki w Charlottenburgu, dzisiaj – dzielnica Berlina (1906 r. – inż. ds. zarządzania), jej doktorem (1910 r.), doktorem habilitowanym Politechniki Lwowskiej (1935 r.). Tytuł prof. uzyskał w 1937 r. W latach 1906 – 1930 pracował w przemyśle i bankowości – w Berlinie i we Lwowie, a w latach 1926 – 1937 był najpierw wykładowcą a potem docentem na Politechnice Lwowskiej. Z Uczelnią – jako Wyższym Studium Handlowym, Akademią Handlową i Wyższą Szkołą Ekonomiczną w Krakowie był związany w latach 1937 – 1958. Był kierownikiem Katedry/Zakładu Organizacji i Zarządu Przedsiębiorstw (1938 – 1950), prorektorem AH (1939 – 1951), członkiem i prezesem wielu towarzystw naukowych.

Grób Marii i Stanisława Korwin Bieńkowskich
 fot. Tadeusz Filar.

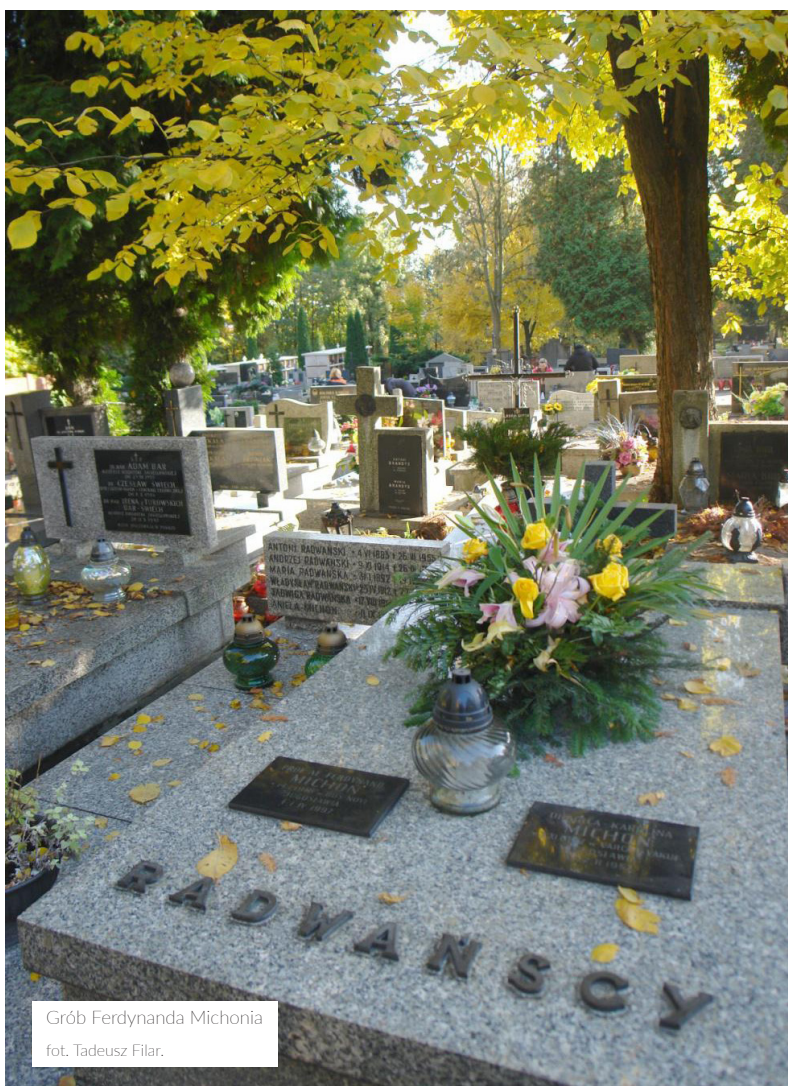

Grób Eugeniusza Kwiatkowskiego
 fot. Tadeusz Filar.

Inż. **Eugeniusz Kwiatkowski**, ur. 30 grudnia 1888 r., w Krakowie, zm. 22 sierpnia 1974 r. w Krakowie. Spoczywa na cmentarzu Rakowickim, kwatera: XIV b, rząd pld., miejsce 5. Eugeniusz Kwiatkowski, inżynier chemik, mąż stanu, minister przemysłu i handlu oraz wicepremier i minister skarbu polskiego rządu w latach 20. i 30. XX w., był twórcą m. in. portu w Gdyni, Zakładów Azotowych w Tarnowie, Centralnego Okręgu Przemysłowego w latach 1935 – 1939. W ciągu ostatnich kilkunastu lat Uczelnia uhonorowała nagrodą jego imienia dziennikarzy piszących na tematy społeczno-ekonomiczne. Stąd jest to postać bliska społeczności akademickiej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Miejsce jego spoczynku na cmentarzu Rakowickim jest tradycyjnie odwiedzane 6 listopada każdego roku, tak jak i groby profesorów Uczelni i innych ważnych symbolicznie postaci z nią związanych. Na to miejsce spoczynku odprowadził Eugeniusza Kwiatkowskiego latem 1974 r. ówczesny Arcybiskup Krakowski Karol Wojtyła.

Prof. **Ferdynand Michoń**, ur. 14 stycznia 1916 r., Bosański Novi (Bośnia Hercegowina), zm. 1 kwietnia 1997 r. w Krakowie. Spoczywa na cmentarzu parafialnym na krakowskim Salwatorze, sektor: SC 9, numer rzędu 1, numer grobu 13. Ferdynand Michoń był synem Dragicy Karoliny Michoń i dr. Jana Michonia – dyrektora Poczty Polskiej w Wolnym Mieście Gdańsku, kierującego przez 14 godzin jej obroną w dniu 1 września 1939 r. i zamordowanego przez Niemców po jej poddaniu. Ferdynand Michoń w 1936 r. otrzymał świadectwo dojrzałości w 8-klasowym Państwowym Gimnazjum im. Tadeusza Kościuszki w Krakowie. Od grudnia 1939 r. do końca 1944 r. pracował jako księgowy i kierownik sprzedaży w Hurtowni Szkła i Porcelany J. Gross (A. Petersen) w Krakowie. Po 1945 r. studiował w Akademii Handlowej, kontynuując pracę o podobnym do okresu okupacyjnego charakterze. W 1948 r. uzyskał dyplom magistra w AH w Krakowie.

W połowie lat 50. zmagał się z długotrwałą chorobą kręgosłupa. Od 1 marca 1962 r. rozpoczął pracę w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Krakowie (po uzyskaniu w tym samym roku doktoratu w tej uczelni). Habilitację uzyskał w 1968 r., kolejne tytuły profesorskie – w 1974 i 1980 r. Ferdynand Michoń był prekursorem badań psychospołecznych warunków efektywności pracy, twórcą „krakowskiej szkoły ekonomiki pracy”. Animował współpracę Akademii Ekonomicznej w Krakowie z uczelniami ówczesnej Jugosławii (znał biegle język serbsko-chorwacki, obok angielskiego i niemieckiego) i Niemiec. Pracował w Uczelni do 1986 r. Posiadał liczne odznaczenia – w tym Złoty Krzyż Zasługi.

Grób Ferdynanda Michonia
 fot. Tadeusz Filar.